

Leopold Sedar Sengor

10-74532615

molitva mira
(za velike orgulje)

11.

Gospode Bože, oprosti Evropi beloj!
Da, istina je, Gospode, da je za četiri veka svetlosti
bale i lavež pasa svojih bacala na zemlje moje
I da su hrišćani, održiču se svetlosti Twoje i blagosti srca
Tvoga.
Osvetljavali bivace svoje mojim poveljama plemićkim, mučili
talbesi moje, izgonili doktore i naučnike moje.
Njihov je barut kao munja rušio gordost zamaka i proplanaka
I djušlaj su njihova prolazila kroz krtu carstava prostranih
kao svetao dan, od Roga Zapadog do istočnog
Horizonta.
I kao lovačke zabrane, oni su paili šume nedirnute, vukući
Preteki i duhove za brade njihove krotke.
I od svetosti njihovih nedeljnja zabava pravili somnambulima
buržujskim.
Gospode, oprosti onima koji su od Askia načinili odmetnike,
od prinčeva mojih adutante
Od domaćina bojeve, od seljaka mojih nadničare, od naroda mogu,
narod proletara.
Jer, zbilja treba da oprostis onima koji su decu moju kao slonove
divlje lovili.
I dresirali ih udarcima korbača, čineći od njih crne ruke
onih čije su ruke bile bele.
Jer zbilja treba da zaboraviš one koji su izvezli deset
miliona srovnih mojih u gubavistima svojih brodova
I dve stotine miliona ih uništili.
I ostavili mi starost usamljenu u šumi mojih noći i
savani mojih dana.
Gospode, sijaj mi se očiju gasi
I evo zmaja mržnje glavu diže u mome srcu, ona zmija
za koju sam mislio da je mrtva...

III.

Ubi je, Gospode, jer moram nastaviti svoj put i moliti
samo sa Francusku.
Gospode, od nacija belih, stavi Francusku o desnu stranu
Oca.
Oh! dobro ja znam da je i ona Europa, da mi je otela decu
kao razbojničku sa Severa goveda, da biagnogjila
zemlje svoje pod trskom i pamukom, jer je đubrivo
crnački znoj.
Da je i ona donosi smrt i topove u plave sela moja,
da je dizala moje jedne protiv drugih kao pse
koji se otijamu o kost.
Da je banditima ustaničke smatrala i pljuvala na maske
širokolice moje.
Da, Gospode, oprosti Francuskoj koja o pravom putu govori
a stazama krivim hodi
Koja me za sto svoj zove i hleb mi kaže da ponesem svoj,
koja mi desnom rukom daje a levom uzima
polu.
Da, Gospode, Francuskoj oprosti koja osvajače mrzi a tako mi
teško osvajanje nameće
Koja trijumfalne puteve herojima otvara a Senegalec svoje
plaćenicičima smatra, čineći od njih pse čuvare
Carstvu.
Koja je Republika a zemlje Koncesionarima Velikim daje
I od Mesopotamije moje, Konga mogu, groblje načiniše veliko
pod belim suncem.

Poezija Vite Markovića počinje od onih narodnih tvorevinu koje imaju prenapregnutu izražajnu snagu u grču suprotstavljanja svemu što kao mračna sila prodire u čoveka i rije po njemu, što se bori sa čovekom tamo gde se pradavno sukobljavaju život i smrt, gde se tebu ni od propasti koja je u njemu samom i čula se uzasavaju pred navalom nespoznatljivog zla i stalne opasnosti koja vreba i koja se uvek prikrada. Kao i u folkloru, i u pesmi Vite Markovića more i košmari su najčešće mistične sile koje se ne razotkrivaju do nekog stvarnog obličja: to je „nešto napolju“, bezimeno neko prisustvo koje duboko uznenimira čoveka, „nešto napolju“ ili isto tako nešto unutri. Što teži zlu i u tom zlu „tera svoje do kraja.“ Ili te njegove himere koje simbolizuju sve što izaziva uzbudjenje, nemir, panici strah i tranje tela ugroženog u svojoj životnoj biti, poprimaju fantazmagorična obličja iz narodne bajke i gatke. Iz emotivno preveličanih doživljaja dolazi do tih nadrealnih personifikacija: ažda-ja Vite Markovića, treba da bude ono čemu je čovek suprotstavljen svojim životnim nagonom i željom za punom merom života, ono što se hvata u koštač sa čovekom, ili vreba na njega u stalnoj igri nadmudrivanja na život i smrt. Kao narodne bajke u kojima se čovek nosi sa nesamerljivo jačim, mističnim silama ne podležući i potvrđujući svoju vitalnost, kao u raznim vratžbinama i bajalicama

što treba da odagnaju zlo i bolest energijama života, nagomilanim u samom njihovom jezičkom izrazu, i u poeziji Vite Markovića nastala neka snaga pred golim činjenicama i tvrde i strašne i podnukle, a uzbudljive igre koju život zapoveda sa čovekom. I sve je to dato najviše u ritmu koji se pronalazi u uznenimosti čula, u dinamici što proizilazi iz pokretljivosti u samom jeziku, iz jezičkih formi, sažetih, zateknutih u samom jezuru, preuzetih takođe iz folklornih tvorevin.

Meditum, da bi se reklo o vrednosti ove poezije, o njenim do- metima, korisno je da je uporedimo sa pesmama Vaska Pope, sa kojima ima toliko dodirnih sazna da mnogi smatraju kako je Vite Marković zasad samo još učenik Vaska Pope, talentovan do duše, ali koji još nije pošao svojim putem. Sličnosti su naročito upadljive kada uporedimo pesme iz Panike tela recimo, sa ciklusima Vrati mi moje krpice ili Igre Vaska Pope. Vidi se da i Popa i Vite Marković polaze od istih elemenata folklor-a: od sažetih, često nadrealistički ne-čekivanih, često sa mnogo crnog humor-a uzgljobljenih jezičkih spregova, kakve daju elipse narodnih poslovica, metaforične enigme zagonetki ili, sa velikom emotivnom tenzijom stvrdnute kletve, vrudžbine pa čak i psovke. Meditum, ne treba zaboraviti da su to narodne tvorevine koje, iako imaju kondenzaciju u smislu izražajnih mogućnosti ne pretstavljaju vrhunsku dostignu-

JASNA MELVINGER

dinamične forme vite markovića

ča narodne umetnosti i mogu da budu samo polazna tačka za kreacija. One daju samo vitalne jezičke obrasce, što su živeći u narodu i transformišući se do najsvedenijeg oblika koncentrisani u sebi veliku snagu izraza i ostajući uglasom u tom domenu forme.

I Popa i Vite Marković zainteresovali su se za tu formu samo što Popinu poeziju više odgovara statična zatvorenost, spreg, koji u sebi može da svede stih dovršen poput filozofske formule, intelektualno stegnut, dok Vite Marković ide za dinamikom, za snažnim ritmomima kojima naj-neposrednije izražava svoje emotivno preveličane doživljaje. Meditum, dok Popa nikad ne ostaje samo na formi, Vite Marković često niže reči duhovito i spretno tako da se drže jedna uz drugu svojom unutrašnjom tenzijom, da se uostalom celu pesmu drži unutrašnjom vibracijom svojih sintagmatskih ritmova uspostavljenih na osnovu narodnog izraza, ali ostaje zaista samo u domenu dovitljive pronađene igre. Zatim, dok Popa istražuje mogućnosti narodnog izraza da bi u što otpornije i vitalnije jezgro sažeo svoj stih, prenapregnut u poetskoj sadržini koja daleko

nadalazi onu što se potencijalno nalazi kao poetska mogućnost u tvorevinama o kojima je reč, dok Popin stihovski formulisi konstante čovekovog postojanja u složenjem i univerzalnijem svetu nego što je onaj iz narodnih umotvorina, Vite Marković ispituje samo sadržaje koji izbjiju iz folklor-a sami po sebi u vibriranju životne snage uznenimrene ikonskimi prisustvom raznoravnih slika, u pomamjenosti sila ugroženih navalama spolja ili iz vlastite mračne nutritre, sav u neposrednim čulnim doživljajima pred golim činjenicama života i smrti.

Ta uznenimrena čulnost valjda je i najbolja vrednost poezije Vite Markovića. Ona će mu pomoći da stvaralačkom snagom preraste gotovo ritmičku shemu koju mu nudi njegovo osećanje za korišćenje folklor-nog izraza i da bude pesnik osprednut snažnim osećanjem života. On ne treba da se zadrži na svojim poigravajnjima folklorom, a takođe ni na pokušajima da na način Vaska Pope spekulativno odreduje svoje relacije sa svetom, što mu takođe smeta u dosadašnjim pesmama, jer ide na štetu uzbudljive dinamike i ritma koji i nadejno treba da ostanu vredna svojina njegove poezije.

Preveo s francuskog
Radomir Subotić

Karakature u ovom broju na temu
AKTUELNI PROBLEMI JU-
GOSLOVENSKE KULTURE
RE na 4, 15, 18, 19. i 20. strani:
BONISLAV SAJINAC

10-74533632

čaka

(odlomak)

10-74534151
u njujorku

(za džez orkestar: solo truba)

I.

Njujork! Provo sam bio zbnjen lepotom twojom, devojkama zlatnim
i dugih nogu.

Poštidjen prvo pred očima od plava metal-a i osmehom twojim
zmije.

Tako stidljiv, I mōra u dnu ulica oblakoderskih
Koći oči sovljavaju u sunčevom pomračenju džu.

Svetlost sunčevora i stubovi modri s glavama koje nebo drobe

Nebodaju koči ciklonima prkose čeličnim mišicama svojim

i patinastom kožom od kamena.

Ali petnaest dana na čelavim trotoraama Manhattan-a
— I onda vas na kraju nedelje treće groznica zgrabi brzinom
jagučkova skoka.

Petnaest dana bez pašnjaka i bunara, sve ptice iz vazduha

Padaju odjednom mrtve pod visokim senimom terasa.

Nijednog osmeha deteta u cvetu, ruka njegova u ruci mojoj sveža
Ni dojke materinske, noge u načlunu. Nogi i grudi bez mirisa
i znoja.

Ni nežne reči kad usana nema, sve veštačka srača čvrstom plaćena
monoton.

Ni jedne knjige u kojoj se mudrost čita. Slikarska paleta

korakom cvetu kristalom.

Beone noći o noći Manhattan-ek uznemirene tako ognjevima

divljim, dok časove prazne urlaju sirene.

I vede tamne hijigijenske odnose ljubavi, k'o leševe
detinje nabujaju reke.